

Notícies des de l'Institut Català de Seguretat i Salut Laboral de la Generalitat de Catalunya

COM IDENTIFICAR UNA OBRA I NO MORIR EN L'INTENT

Si el vostre dia a dia laboral es desenvolupa entre forjats, cubells de formigó, totxanes i buldòzers i us preguntessin què és una obra, segur que ho tindríeu clar i ens la podríeu definir com un conjunt d'operacions manuals i mecàniques que es realitzen durant l'execució de la mateixa, d'acord a plànols i especificacions.

La norma defineix com a obra de construcció o obra, qualsevol obra, pública o privada, en la qual s'efectuïn treballs de construcció o enginyeria civil (article 2 del Reial decret 1627/1997, de 24 d'octubre, pel qual s'estableixen les disposicions mínimes de seguretat i salut en les obres de construcció).

Així, l'obra de construcció és un lloc físic en què temporalment es desenvolupen una sèrie d'activitats determinades, utilitzant tècniques constructives. Aquesta definició, però, resulta ambigua des del moment en què s'hi inclou el propi terme que es pretén definir.

La tipologia dels treballs que es podrien considerar com de construcció i a què fa referència la definició són els inclosos a l'annex I del reglament mateix. Aquesta relació no és exhaustiva.

Així es podria plantejar la qüestió següent: una reparació d'una instal·lació en una fàbrica que consisteix en la substitució de peces amb desmuntatge i posterior muntatge i que utilitza mitjans auxiliars tipus bastida, es pot considerar treball de construcció?

BLANC O NEGRE

Una lectura atenta del Rd 1627/1997, com ja s'ha dit, ens dona una indefinició en els seus propis termes. En concret, la relació no exhaustiva de l'annex I inclou, entre d'altres, el muntatge i desmuntatge d'elements prefabricats, condicionament o instal·lacions i manteniment, en els quals semblaria estar inclosos els treballs plantejats.

Això vol dir que en principi serien treballs de construcció? Tenint en compte la interpretació en sentit estricte (que per cert, resulta el peix que es mossega la cua en definir obra com el lloc on es realitzen treballs de construcció) podríem arribar a l'absurd

de considerar com a obra de construcció fins i tot el canvi d'un cargol en qualsevol instal·lació, ja que hi ha muntatge i desmuntatge d'estructures prefabricades i són feines de manteniment, oi?

Com es pot veure, el dubte i la qüestió plantejada té el seu suc. Es tracta d' aclarir si efectivament són treballs de construcció i per tant els són d'aplicació la normativa específica, que com ja intuïreu, és el Reial decret 1627/1997, així com la Llei 32/2006, de 18 d'octubre, reguladora de la subcontractació al sector de la construcció (en endavant LSC), la qual és aplicable a tots els contractes subscrits en règim de subcontractació per les empreses, siguin o no del sector de la construcció, per a l'execució de les feines realitzades en obres.

En cas contrari, en cas de no ser obra, la normativa d'aplicació passaria a ser el Reial decret 486/1997, de 14 d'abril, pel qual s'estableixen les disposicions mínimes de seguretat i salut en els llocs de treball, i si intervingués més d'una empresa, també el Reial decret 171/2004, de 30 de gener, en matèria de coordinació d'activitats empresarials.

En funció de si s'aplica la normativa específica o no, canvia part dels requisits exigibles a les empreses intervinents en l'execució de les feines (contractistes i subcontractistes) però, ep! no canvia el quid de la qüestió, que és garantir la seguretat i salut de tots els treballadors (la llei 31/1995 de Prevenció de Riscos Laborals és d'aplicació en qualsevol cas).

Per això, per tal de delimitar si els treballs de reparació als quals fem referència es troben dins de l'àmbit d'aplicació del Reial decret 1627/1997, caldrà analitzar les circumstàncies de cada cas concret.

Les activitats de manteniment, o qualsevol altra..., s'inclouran dins l'àmbit d'aquest reglament, tot això amb independència que aquests treballs puguin estar sotmesos a l'obligació de comptar amb un projecte o no, si es realitzen en una obra de construcció, són necessàries per executar-la, formen part d'ella, li aporten un valor final o són imprescindibles per a la seva execució... Si no formen part de l'execució d'una obra és quan s'entrarà a valorar si s'utilitzen tècniques constructives o no per incloure'ls en l'àmbit del Reial decret 1627/1997 (compte! Que, per exemple, la utilit-

Autora per a la correspondència:

Maria Antonia García Esteban

Institut Català de Seguretat i Salut Laboral

E-mail: antonia.garcia@gencat.cat

zació de mitjans d'elevació o bastides, no necessàriament implica que es tracti d'una tècnica constructiva).

D'altra banda, l'article 13.2 de la Llei 9/2017 de Contractes del Sector Públic, recull que per obra s'entendrà el resultat d'un conjunt de treballs de construcció o d'enginyeria civil, destinat a complir per si mateix una funció econòmica o tècnica, que tingui per objecte un bé immoble. També es considerarà obra la realització de treballs que modifiquin la forma o substància del terreny o del seu vol, o de millora del medi físic o natural. D'aquestes definicions, es pot deduir que en una obra de construcció existirà un resultat de caràcter permanent en funció del lloc i amb continuïtat en el temps, és a dir, hi haurà un canvi evident entre l'inici i el final dels treballs. Per tant, a priori i tenint en compte tot allò explicat anteriorment, sembla que les feines de reparació d'una instal·lació que plantejàvem a l'inici, aparentment no serien construcció.

DIFERÈNCIES EN LA GESTIÓ D'UNA "OBRA" I D'UNA "NO OBRA"

A mode d'orientació, des del punt de vista de gestió i sota la hipòtesi de poder intervenir diverses empreses per al desenvolupament de les feines de reparació de la qüestió plantejada, la diferència entre considerar aquestes activitats de manteniment a les quals els és d'aplicació el Rd 1627/1997 dels que no els és d'aplicació, entre d'altres, serien les següents:

- L'existència d'un coordinador de seguretat i salut com a mitjà de coordinació d'activitats empresarials i inherent a l'obra, sens perjudici de la cooperació i coordinació necessària entre aquest i el responsable del centre de treball on es duguin a terme les obres. Si no és obra, tot i ser aquesta una opció, també existeixen altres mecanismes i opcions possibles recollides a la norma.
- La tramitació de la comunicació d'obertura de centre de treball prèvia a l'inici dels treballs i per totes les empreses contractistes. Quan no és obra, l'empresa haurà d'haver fet la comunicació d'obertura del centre de treball on estiguin adscrits els treballadors que realitzen aquestes feines i hi constarà la relació de treballadors i el lloc físic on es poden trobar en cada moment o almenys una planificació al respecte.
- En cas que els treballs s'executin en règim de subcontractació, els contractistes i subcontractistes han de reunir els requisits establerts a l'art. 4 de la LSC (recursos humans i materials a l'obra de construcció). A més a més, en tal cas s'han d'inscriure al REA (Registre d'Empreses Acreditades) i tramitar el llibre de subcontractació. Si no hi ha subcontractació, la norma anterior no és d'aplicació, així com tampoc no ho és si no és obra.
- La presència de recurs preventiu com a mesura complementària no radica en la condició de ser o no obra, sinó en la perillositat de les tasques. En cas de ser-hi necessària, en l'obra és el contractista qui té l'obligació de la seva designació. Si no és obra, l'empresa que correspongui, designarà el recurs preventiu, independentment de la condició d'aquesta.

LES COSES CLARES I LA XOCOLATA ESPESA

Tot i que de vegades la realitat és percebuda de diferent manera per diferents observadors en funció de la seva perspectiva, en el cas de la prevenció de riscos laborals no s'hi valen matisos, i l'objectiu en qualsevol cas, es miri per on es miri, és garantir un nivell adequat de protecció de la salut dels treballadors davant dels possibles riscos derivats de les condicions de treball. Per això, la deliberació sobre si és d'aplicació o no el Rd 1627/1997 a les activitats de reparació d'una instal·lació que s'ha posat com a exemple, no afecta l'objectiu ni l'acompliment dels aspectes més tècnics de les mesures preventives. Un partit de futbol es percep de forma diferent pels jugadors, l'àrbitre i el públic, però al cap i a la fi, el partit és el mateix. Per damunt i per davant de tot hi ha la salut i la seguretat de les persones, dels treballadors, i això sempre serà així, independentment de com es miri.

Els empresaris, en qualsevol cas, hauran de garantir la seguretat i salut dels treballadors davant dels riscos laborals donant compliment, no només als aspectes d'aplicació de les normes reglamentàries de desenvolupament, sinó, en tot cas, als principis de l'acció preventiva, comuns i d'aplicació transversal, així com també implantant els aspectes tècnics concrets de les mesures preventives necessàries.

La seguretat i la salut no són qüestió de sort o atzar, sinó d'aplicar la prevenció a la nostra forma de treballar, ja sigui una obra o fora d'ella. L'experiència ens demostra que la prevenció de riscos laborals pot ser el motor de canvi quan es planteja de manera proactiva basada en valors. La seva excel·lència va més enllà del compliment de les obligacions legals, basant-se en la motivació i en la implicació de tothom, amb el paper que li correspongui, sigui en el sector de la construcció o en qualsevol altre.

Noticias desde el Instituto Catalán de Seguridad y Salud Laboral de la Generalitat de Catalunya

COMO IDENTIFICAR UNA OBRA Y NO MORIR EN EL INTENTO

Si vuestro día a día laboral se lleva a cabo entre forjados, cubas de hormigón, ladrillos y buldóceres y os preguntasen qué es una obra, seguro que lo tendríais claro y nos la podríais definir como un conjunto de operaciones manuales y mecánicas que se realizan durante la ejecución de la misma, de acuerdo a planos y especificaciones.

La norma define como obra de construcción u obra, cualquier obra, pública o privada, en la que se efectúen trabajos de construcción o ingeniería civil (artículo 2 del Real decreto 1627/1997, de 24 de octubre, por el que se establecen las disposiciones mínimas de seguridad y salud en las obras de construcción).

Así, la obra de construcción es un lugar físico en el que temporalmente se desarrollan una serie de actividades determinadas, utilizando técnicas constructivas. Esta definición, en cambio, resulta ambigua desde el momento en que se incluye en ella el propio término que se pretende definir.

La tipología de los trabajos que se podrían considerar como de construcción y a que hace referencia la definición son los incluidos en el anexo I del mismo reglamento. Esta relación no es exhaustiva.

Así se podría plantear la cuestión siguiente: una reparación de una instalación en una fábrica que consiste en la sustitución de piezas con desmontaje y posterior montaje y que utiliza medios auxiliares tipo andamio, ¿se puede considerar trabajo de construcción?

BLANCO O NEGRO

Una lectura atenta del Rd 1627/1997, como ya hemos dicho, nos da una indefinición en sus propios términos. En concreto, la relación no exhaustiva del anexo I incluye, entre otros, el montaje y desmontaje de elementos prefabricados, acondicionamiento o instalaciones y mantenimiento, en los que parecería estar incluidos los trabajos planteados.

¿Esto quiere decir que a priori serían trabajos de construcción? Teniendo en cuenta la interpretación en sentido estricto (que por cierto, resulta el pez que se muerde la cola al definir obra como el lugar donde se realizan trabajos de construcción)

podríamos llegar al absurdo de considerar como obra de construcción hasta el cambio de un tornillo en cualquier instalación, ya que hay montaje y desmontaje de estructuras prefabricadas y son trabajos de mantenimiento ¿no?

Como se puede ver, la duda y la cuestión planteada tienen su miga. Se trata de aclarar si efectivamente son trabajos de construcción y por tanto les es de aplicación la normativa específica, que como ya intuiréis, es el Real decreto 1627/1997, así como la Ley 32/2006, de 18 de octubre, reguladora de la subcontratación en el sector de la construcción (en adelante LSC), la cual es aplicable a todos los contratos suscritos en régimen de subcontratación para las empresas, sean o no del sector de la construcción, para la ejecución de los trabajos realizados en obras.

En caso contrario, en caso de no ser obra, la normativa de aplicación pasaría a ser el Real decreto 486/1997, de 14 de abril, por el que se establecen las disposiciones mínimas de seguridad y salud en los lugares de trabajo, y si interviniese más de una empresa, también el Real decreto 171/2004, de 30 de enero, en materia de coordinación de actividades empresariales.

En función de si se aplica la normativa específica o no, cambia parte de los requisitos exigibles a las empresas intervinientes en la ejecución de los trabajos (contratistas y subcontratistas) pero, ¡jojo! no cambia el quid de la cuestión, que es garantizar la seguridad y salud de todos los trabajadores (la ley 31/1995 de Prevención de Riesgos Laborales es de aplicación en cualquier caso).

Por ello, para delimitar si los trabajos de reparación a los que hacemos referencia se encuentran dentro del ámbito de aplicación del Real decreto 1627/1997, será necesario analizar las circunstancias de cada caso concreto.

Las actividades de mantenimiento o cualquier otra..., se incluirán dentro del ámbito de este reglamento, con independencia de que estos trabajos puedan estar sometidos a la obligación de contar con un proyecto o no, si se realizan en una obra de construcción, son necesarias para ejecutarla, forman parte de ella, le aportan un valor final o son imprescindibles para su ejecución. Si no forman parte de la ejecución de una obra es cuando se entrará a valorar si se utilizan técnicas constructivas o no para incluirlos

Autora para la correspondencia:

Maria Antonia García Esteban

Institut Català de Seguretat i Salut Laboral

E-mail: antonia.garcia@gencat.cat

en el ámbito del Real decreto 1627/1997 (cuidado, porque por ejemplo, la utilización de medios de elevación o andamios, no necesariamente implica que se trate de una técnica constructiva).

Por otro lado, el artículo 13.2 de la Ley 9/2017 de Contratos del Sector Público, recoge que por obra se entenderá el resultado de un conjunto de trabajos de construcción o de ingeniería civil, destinado a cumplir por sí mismo una función económica o técnica, que tenga por objeto un bien inmueble. También se considera obra la realización de trabajos que modifiquen la forma o sustancia del terreno o de su vuelo, o de mejora del medio físico o natural. De estas definiciones, se puede deducir que en una obra de construcción existirá un resultado de carácter permanente en función del lugar y con continuidad en el tiempo, es decir, habrá un cambio evidente entre el inicio y el final de los trabajos. Por tanto, a priori y teniendo en cuenta todo lo explicado anteriormente, parece que los trabajos de reparación de una instalación que planteábamos al inicio, aparentemente no serían construcción.

DIFERENCIAS EN LA GESTIÓN DE UNA “OBRA” Y UNA “NO OBRA”

A modo de orientación, desde el punto de vista de gestión y bajo la hipótesis de poder intervenir diversas empresas subcontratadas para el desarrollo de los trabajos de reparación de la cuestión planteada, la diferencia de considerar estas actividades de mantenimiento a las que les es de aplicación el Rd 1627/1997 de no serles, entre otras, serían las siguientes:

- La existencia de un coordinador de seguridad y salud como medio de coordinación de actividades empresariales e inherente a la obra, sin perjuicio de la cooperación y coordinación necesaria entre éste y el responsable del centro de trabajo donde se lleven a cabo las obras. Si no es obra, pesa a ser ésta una opción, también existen otros mecanismos y opciones posibles recogidas en la norma.
- La tramitación de la comunicación de apertura de centro de trabajo previa al inicio de los trabajos y por todas las empresas contratistas. Cuando no es obra, la empresa deberá haber hecho la comunicación de apertura del centro de trabajo donde estén adscritos los trabajadores que realicen estos trabajos y constará la relación de trabajadores y el lugar físico donde se pueden encontrar en cada momento o al menos una planificación al respecto.
- En caso de que los trabajos se ejecuten en régimen de subcontratación, los contratistas y subcontratistas han de reunir los requisitos establecidos en el art. 4 de la LSC (recursos humanos y materiales en la obra de construcción). Además, en tal caso se han de inscribir en el REA (Registro de Empresas Acreditadas) y tramitar el libro de subcontratación. Si no hay subcontratación, la norma anterior no es de aplicación, así como tampoco lo es si no es obra.
- La presencia de recurso preventivo como medida complementaria no radica en la condición de ser o no obra, sino en la peligrosidad de los trabajos. En caso de ser necesaria, en la obra es el contratista quien tiene la obligación de su designación. Si no es obra, la empresa que corresponda, designará el recurso preventivo, independientemente de la condición de ésta.

LAS COSAS CLARAS Y EL CHOCOLATE ESPESO

Pese a que a veces la realidad es percibida de distinta manera por diferentes observadores en función de su perspectiva, en el caso de la prevención de riesgos laborales no valen los matices, y el objetivo, en cualquier caso, se mire como se mire, es garantizar un nivel adecuado de protección de la salud de los trabajadores ante los posibles riesgos derivados de las condiciones de trabajo. Por eso, la deliberación sobre si es de aplicación o no el Rd 1627/1997 a las actividades de reparación de una instalación que se ha puesto como ejemplo, no afecta al objetivo ni al cumplimiento de los aspectos más técnicos de las medidas preventivas. Un partido de fútbol se percibe de forma diferente por los jugadores, el árbitro y el público, pero al final, el partido es el mismo. Por encima y ante todo está la salud y la seguridad de las personas, de los trabajadores y esto siempre será así, independientemente de cómo se mire.

Los empresarios, en cualquier caso, deberán garantizar la seguridad y salud de los trabajadores ante los riesgos laborales dando cumplimiento, no sólo de los aspectos de aplicación de las normas reglamentarias de desarrollo sino, en todo caso, de los principios de la acción preventiva, comunes y de aplicación transversal, así como también implantando los aspectos técnicos concretos de las medidas preventivas necesarias.

La seguridad y la salud no son cuestión de suerte o azar, sino de aplicar la prevención en nuestra forma de trabajar, ya sea una obra o fuera de ella. La experiencia nos demuestra que la prevención de riesgos laborales puede ser el motor de cambio cuando se plantea de manera proactiva basada en valores. Su excelencia va más allá del cumplimiento de las obligaciones legales, basándose en la motivación y en la implicación de todos, con el papel que les corresponda, sea en el sector de la construcción o en cualquier otro.